

Oponentský posudok vedeckých, odborných prác a pedagogická charakteristika doc. PhDr. Martina CIELA, PhD., predložených k vymenúvaciemu konaniu za profesora v odbore *Dejiny a teória filmového umenia a multimédií* na *Filmovej a televíznej fakulte VŠMU*

Doc. PhDr. Martin Ciel, PhD. absolvoval študijný odbor divadelná a filmová veda roku 1986. Školské obdobie bolo nabité energiou Petra Mihálik, ktorý sa s plným nasadením venoval konštitúcii modernej slovenskej filmovej vedy. Schyľovalo sa k obratu nielen z hľadiska revízie tvrdých noriem marxisticko-leninskej teórie odrazu, ale aj z hľadiska obratu teórie k sebe samej. Mihálikove aktivity priniesli kontextuálny pohľad na dielo, chápané ako súčasť kultúrnej a spoločenskej komunikácie, diania plného continuity a diskontinuitných páуз, pohybujúcich sa dominant a objavovania voľnosti rytmu. Piliermi Mihálikovho vedecko-pedagogického konceptu boli línia teórie, poskytujúca metodické a metodologické vademecum na uchopenie predmetu; línia histórie, spojená s heuristickým výskumom a triedením prameňov a línia kritického písania, ktorá predstavovala kontakt s pulzujúcimi hodnotami audiovizuálnych diel.

Mihálik a jeho širokospektrálne pôsobenie bolo zrejme pre Martina Ciela inšpiratívne, ale žičilo mu aj obdobie „perestrojky.“ Opakovanými návratmi začal zreteľnejšie artikulovať záujem o teóriu, ku ktorej sa vracal vo viacerých asymetrických kruhoch. Prvý fokus smeroval k hľadaniu zdrojov a kontextov slovenského myslenia o filme. Výsledkom mapovania boli dve štúdie, rámcované rokmi 1945 – 1991 s myšlienkovými anticipáciami sebareflexie kinematografie v medzivojnovom období, publikované v rámci kolektívnych zborníkov o slovenskom hranom filme v prvej polovici deväťdesiatych rokov, ale aj dve štúdie o starších obdobiach uverejnené skôr, v česko-slovenskom *Filmovom zborníku historickom*. V roku 1997 ich M. Ciel doplnil editovanou antológiou *Odborná reflexia filmu na Slovensku* (vydanie bolo schválené už v roku 1994), ktorá vyšla ako vysokoškolské skriptum. Je súčasťou prác predložených k vymenúvaciemu konaniu. Zaradil do nej publicistické texty zhruba od polovice dvadsiatych rokov až po zrelé úvahy súvekých autorov, akými boli Pavel Branko, Július Pašteka, Ivan Stadtrucker a Peter Mihálik. Objavmi sa však stali štúdie Jána Roznera z neprístupných nadrealistických vojnových zborníkov *Sen a skutočnosť* (1940) a *Vo dne a v noci* (1941), ktoré boli teoretickým bonusom odkrývania novodobej tradície. Edíciu sprevádza Cielova prehľadne členená štvorčasťová štúdia o dobových vývinových tendenciách s odkazmi na rozširujúce pramene. Metodologickým pozadím náčrtu vývinu sú formalizmus so štrukturalizmom a smerovanie k semiotike. Kvalifikovaným vhl'adom do postmihálikovskej éry je text Václava Maceka *Namiesto doslovu*. Pri písaní posudku som si uvedomila, že dvadsaťpäť rokov, ktoré od vydania antológie uplynuli, by sa mohli stať výzvou na textové doplnenie a vznik dvojky.

Ďalšou prácou, prepájajúcou líniu teórie s historicky orientovanou heuristikou je vedecká monografia *Film a politika. Ideológia a propaganda v slovenskom filme 1939-1989* (2017). Z metodologického hľadiska znamená Cielov posun od štrukturalizmu k postštrukturalizmu, najmä k ideologickej kritike. Prostredníctvom dekonštrukcie obrazových reprezentácií reality v období slovenského štátu, ľudovo-demokratického Československa a v období normalizácie chce autor čitateľovi odkryť mechanizmy dobových stratégií totalitárnych manipulácií: v žánrových a stavebných schémach, na úrovni konštrukcie

sujetu, ale aj vo využívaní príznakových tematologických emblémov, ktoré Ciel usúvzťažňuje s vizuálnou symbolikou motívov a s budovaním charakterov (napríklad jeho obľúbenej filmovej postavy policajta). Základným gestom jeho pomocnej ruky, podávanej čitateľovi, je princíp sprievodcovstva, nie vodcovstva. Miestami neoficiálny, až družný spôsob vedenia hovoru je prejavom komunikačnej schopnosti uzatvárať a obnovovať pakt vzájomnej dôvery.

Vysokoškolský učebný text *Metódy a možnosti analýzy filmového obrazu* (2011) ponúka študentom semiotickú perspektívu výkladu filmového diela s prehľadne stratifikovanými prierezmi, odkrytými prierezmi a praktickými nástrojmi, použiteľnými na interpretáciu kinematografických textov. Centrálnym pojmom je filmový obraz, opäť najmä vo vzťahu k realite. Je nazeraný z perspektívy jeho znakových dispozícií, konvencií, proklamácií, skladobnosti či vzájomného vzťahu obrazu a filmového diváka. Nielen v zmysle možnosti formovať diváka obrazom, ale aj z hľadiska vnímania druhej strany mince, teda toho, ako pôsobí divák na film. Prvú časť textu by som charakterizovala ako ponuku metód použiteľnej filmovej teórie, kombinovanej s prístupmi neoformalizmu alebo semiopragmatiky. Druhá časť akoby chcela sprístupnené metódy overiť interpretačnou praxou. Výber filmov potvrdzuje Cielovo autorské naladenie na frekvenciu (slovenského) žánrového filmu v detektívkach *Muž, ktorý sa nevrátil* a *Úsmev diabla* či v romantickej dráme *Medená veža*. Autor sa vracia k svojej aktivite súvisiacej s myšlienkou rehabilitácie žánrového filmu na začiatku deväťdesiatych rokov vo knižke *Film. Ilúzia a akcia* (1992), ktorá súvisela s fanúšikovským prístupom, ktorú v danom čase predstavovala platforma časopisu *Film Fun*, kde M. Ciel svoj cyklus o žánroch uverejňoval.

Za teoreticky najsústredenejšiu pokladám vedeckú monografiu *Nové paradigmy, zmena systematik. Skutočnosť možných svetov* (2019), publikovanú v zborníku Katedry audiovizuálnych štúdií VŠMU v rámci grantového projektu *Súčasná filmová teória*, ktorý vyšiel v dvoch zväzkoch. Oceňujem sústredenosť autorovho výkladu, návrat k prameňom a rozšírenie kontextuálnych súvislostí teórie v novej situácii vplyvu nových médií, digitalizácie a s nimi spätých zmien systému súčasnej audiovizuálnej recepcie a distribúcie, ale aj s iným spôsobom artikulácie audiovizuálnych diel a ich konštrukcie. Oproti kinematografickým dielam síce súčasné audiovizuálne diela strácajú značku singulárnej originality, získavajú však schopnosť rýchleho šírenia v hodnotovo pluralitnom a multifunkčnom hybridnom priestore mutácií, v ktorom je potrebné sa zorientovať. Martin Ciel dokáže tomuto problému klásť kompetentné a nezjednodušujúce otázky.

Na záver svojho posudku (last but not least) chcem vyzdvihnúť pedagogické nadanie inauguranta, ktoré nemá každý. Prejavuje sa v neformálnosti prejavu, ale aj v zaujatej repetícii vecí dôležitých z hľadiska ukotvenia v súčasných geopolitických, ale aj filozofických a estetických rámcoch. Prednášky o filmovej teórii patria medzi základné kurzy Katedry audiovizuálnych štúdií a nie sú ľahkým orieškom. Diachronickým osvojovaním cesty sa aktualizuje poznanie. Cielovo podanie nie je zaťažené metódami vychovávajúcej didaktiky, ale svojou ľahkosťou smerujú k vzdelaniu.

Na základe posúdenia prác predložených k vymenúvaciemu konaniu za profesora, posúdenia ďalších podmienok, súvisiacich s kvantifikačnými kritériami ako sú domáce a zahraničné citácie, počet publikovaných štúdií s preukázateľným dosahom, kurzy prednesené v zahraničí a pedagogické výsledky práce (vedenie profilujúcich prednášok odboru, počet ukončených bakalárskych, magisterských a doktorandských prác) odporúčam

Vedeckej a umeleckej rade FTF, aby doc. PhDr. Martina Ciela, PhD. po úspešnom priebehu inauguračnej prednášky a rozprave odporučila rektorke VŠMU finalizovať jeho žiadosť o vymenovanie za profesora.

V Bratislave 18. marca 2022

prof. PhDr. Jelena Paštéková, CSc.